

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اصول تعلیم و تربیت کودک

(از منظر مکتب اسلام و علم روانشناسی)

تالیف:

فاطمه بیدی

اکبر رنجبرزاده

انتشارات آوای نور

تهران - ۱۳۹۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۰۳۴-۷:	شماره کتابشناسی ملی: ۳۲۳۶۰۳۴:
عنوان و نام پدیدآور: فاطمه بی‌دی، دکتر اکبر رنجبرزاده.	اصول تعلیم و تربیت کودک (از منظر مکتب اسلام و علم روانشناسی) // تالیف
مشخصات نشر: تهران: آوای نور، ۱۳۹۲.	مشخصات ظاهری: ۱۹۲ ص.
موضوع: تربیت خانوادگی (اسلام) // روان‌شناسی تربیتی / آموزش و پرورش کودکان	موضوع: والدین و کودک
رده بندی دیویی: ۶۴۴/۲۹۷:	رده بندی کنگره: BP/۳۵۲/۱۳۹۲۴/الف/ب/۶
سرشناسه: بی‌دی، فاطمه، ۱۳۵۸ -	شناسه افزوده: رنجبرزاده، اکبر، ۱۳۴۴ -
وضعیت فهرست نویسی: فیبا	

اصول تعلیم و تربیت کودک

تالیف: فاطمه بی‌دی - اکبر رنجبرزاده

ناشر: انتشارات آوای نور

صفحه‌آرا: منیرالسادات حسینی

چاپ دوم ۱۳۹۶

شمارگان: ۲۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۰۳۴-۷

نشانی: تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهید وحید نظری

پلاک ۹۹، تلفن: ۶ و ۶۶۹۶۷۳۵۵، نمابر: ۶۶۴۸۰۸۸۲

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

قیمت ۱۶۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

- ۱۷..... سخن آغازین
- ۱۹..... سخنی با متولیان تعلیم و تربیت

بخش اول: نهاد مقدس خانواده

- ۲۳..... منظور از خانواده چیست
- ۲۴..... خانواده
- ۲۵..... تعریف خانواده
- ۲۶..... اهمیت خانواده
- ۲۷..... خانواده زمینه ساز شرافت یا انحراف کودکان
- ۲۹..... جو عاطفی خانواده و انواع آن
- ۲۹..... خانواده استبدادی (با کنترل شدید)
- ۳۰..... خانواده دمکراتیک (آزادمنش)
- ۳۳..... خانواده بی تفاوت و سهل انگار
- ۳۴..... تأثیر خانواده در شکل گیری رفتار
- ۳۵..... تأثیر متقابل کودک - والدین
- ۳۶..... نگرش های والدین
- ۳۶..... نگرش سلطه گری

- ۳۶..... نگرش وابستگی شدید
- ۳۷..... نگرش بی‌اعتنایی
- ۳۷..... شیوه‌های فرزند پروری
- ۳۷..... الگوی شیفر
- ۳۸..... والدین با محبت و آزاد گذارنده
- ۳۸..... والدین با محبت و محدود کننده
- ۳۸..... والدین متخاصم و محدود کننده
- ۳۸..... والدین متخاصم و آزاد گذارنده
- ۳۹..... الگوی وینتر باتوم
- ۳۹..... بعد استقلال آموزی
- ۳۹..... بعد تسلط آموزی
- ۳۹..... بعد مراقبت آموزی
- ۳۹..... الگوی بامریند
- ۳۹..... والدین قاطع و اطمینان بخش
- ۴۰..... والدین الگوی مستبد

- والدین الگوی سهل گیر ۴۰
- کمبود محبت و جلوه‌های آن ۴۰
- عوارض کمبود محبت از جنبه زیستی جسمانی ۴۱
- عوارض کمبود محبت از جنبه روانی ۴۲
- عوارض کمبود محبت از جنبه عاطفی ۴۲
- عوارض کمبود محبت از جنبه اجتماعی ۴۳
- عوارض کمبود محبت از جنبه رفتار و اخلاق ۴۳
- عوارض کمبود محبت از جنبه تحصیلی ۴۴
- خلاصه و نتیجه‌گیری مبحث ۴۴

بخش دوم: روانشناسی رشد و تربیت

- روانشناسی رشد ۵۱
- دوره‌های رشد ۵۱
- نظریه‌های رشد ۵۲
- رشد از دیدگاه اسلام ۵۳
- مراحل رشد از دیدگاه اسلام ۵۴
- مراحل رشد قبل از تولد ۵۵
- نطفه ۵۵
- علقه ۵۵

۵۵.....	مضغه
۵۵.....	استخوان و گوشت
۵۵.....	روح
۵۵.....	مراحل رشد بعد از تولد
۵۵.....	دوره‌ی سیادت
۵۶.....	دوره‌ی اطاعت و فرمانبرداری
۵۶.....	دوره‌ی مشورت و هم‌رأیی
۵۷.....	عوامل مؤثر در رشد از دیدگاه اسلام
۵۷.....	رشد و تربیت انسان باید بر اساس فطرت صورت گیرد
۵۸.....	عوامل ارثی (قبل از تولد) و تأثیر آنها در رشد
۵۸.....	نقش خانواده از دیدگاه اسلام
۵۹.....	توجه اسلام به تفاوت‌های فردی در رشد و تربیت افراد
۶۰.....	توجه هر چه بیشتر به تشویق و پرهیز از تنبیه
۶۰.....	برنامه ریزی ویژه برای رشد و تربیت کودک
۶۱.....	هدف رشد از دیدگاه اسلام
۶۱.....	نقش وراثت در تربیت
۶۳.....	تفاوت‌های ظاهری
۶۶.....	اسلام و وراثت

بخش سوم: تربیت اجتماعی فرزند

۷۱.....	وظیفه پدران و مادران در تربیت
۷۱.....	تربیت صحیح پدر و مادر و تأثیر آن بر جامعه

- ۷۲..... تربیت اجتماعی چیست و از کجا باید شروع شود
- ۷۲..... اسلام و پرورش اجتماعی
- ۷۳..... اصول ضروری در پرورش اجتماعی کودکان
- ۷۴..... نقش اجتماعی خانواده و تعهدات آن در قبال اجتماع
- ۷۶..... همسالان و تأثیر آنها در تربیت اجتماعی فرزندان
- ۷۷..... تأثیر همسالان در رشد اجتماعی
- ۷۷..... مدرسه، عاملی برای اجتماعی شدن
- ۷۸..... مدرسه و رشد اجتماعی - شناختی
- ۷۹..... محیط فیزیکی مدرسه
- ۷۹..... فضای کلاس
- ۷۹..... سازمان و ساختار کلاس
- ۷۹..... معلم
- ۸۰..... الگوهای رفتاری معلم در برابر دانش آموز
- ۸۰..... نقش وسایل ارتباط جمعی در رشد اجتماعی فرزندان
- ۸۱..... فرهنگ پذیری و تأثیر آن بر شکل گیری شخصیت فرزند

بخش چهارم: تربیت فرزند و نقش والدین

- ۸۵..... مفهوم تربیت و تربیت اسلامی
- ۸۵..... مفهوم لغوی تربیت
- ۸۶..... مفهوم اصطلاحی تربیت
- ۸۷..... مفهوم تربیت از منظر آیات و روایات
- ۸۸..... مفهوم تربیت اسلامی
- ۹۰..... الف: نقش مشترک پدر و مادر در تربیت فرزندان
- ۹۱..... پذیرش کودک
- ۹۱..... تغذیه کودک

- انتخاب نام نیک برای فرزند ۹۲
- ذکر اذان و اقامه در گوش فرزند ۹۲
- ابراز محبت به فرزندان ۹۳
- حمایت از کودک ۹۶
- رعایت مساوات در میان فرزندان ۹۶
- توجه به آموزش کودک و هدایت دینی و اعتقادی او ۹۸
- پرورش کودک ۹۹
- توجه به نیازهای فطری و طبیعی فرزندان برای بازی و سرگرمی‌های سالم ۱۰۰
- گذشت و چشم پوشی از خطاهای فرزندان در صورت ندامت ۱۰۱
- درسی از لقمان ۱۰۲
- تعلیم آداب اجتماعی به فرزندان ۱۰۴
- انتقاد ملایم و تذکر به کنایه ۱۰۵
- پرهیز از سرزنش و توبیخ فرزند ۱۰۵
- اثر تکرار ملامت ۱۰۶
- بهترین وسیله تربیت؛ احترام به شخصیت فرزندان ۱۰۶
- ب:** نقش اختصاصی مادر در تربیت فرزندان ۱۰۸
- مادر و تربیت دینی کودک ۱۱۰
- نور عبادت گاهی کمرنگ می‌شود ۱۱۱
- مادر، رهبر کودک ۱۱۱
- انواع رهبری مادر ۱۱۲
۱. رهبری فکری ۱۱۳
۲. رهبری اخلاقی ۱۱۳

۱۱۳	۳. رهبری فرهنگی
۱۱۳	۴. رهبری اجتماعی
۱۱۳	۵. رهبری دینی
۱۱۴	نظر بزرگان در مورد عظمت کار مادر
۱۱۵	وظیفه مادر شدن
۱۱۶	دوران پر افتخار بارداری
۱۱۷	شیر دادن
۱۱۸	عاطفه مادر
۱۱۸	احترام به کودک
۱۱۹	نشان دادن ارزش راستی
۱۱۹	پند و اندرز
۱۲۰	بخشیدن کودک
۱۲۰	همدردی با کودک
۱۲۰	ج: نقش اختصاصی پدر در تربیت فرزندان
۱۲۲	پدر عنصر رهبری و خطوط رهبری او
۱۲۳	شیوه‌ها و فنون تربیت
۱۲۴	نقش فرهنگی پدر
۱۲۵	نقش مذهبی پدر
۱۲۶	نقش اجتماعی و اخلاقی پدر
۱۲۷	مدیر اقتصادی خانواده
۱۲۷	سرپرستی خانواده

- ۱۲۸ رابطه صمیمانه با فرزندان
- ۱۳۰ پشتیبانی پدر نسبت به فرزندان علاوه بر محبت مادر
- ۱۳۲ خوراندن غذای حلال به فرزندان با کسب و کار حلال

بخش پنجم: نقش مربی، دوست و اطرافیان در تربیت فرزند

- ۱۳۵ **الف:** نقش مربیان در تربیت فرزندان
- ۱۳۶ اقداماتی در جهت رشد و ارتقاء برنامه‌های آموزشی و تربیتی
- ۱۳۶ اصلاح در محتوای آموزش
- ۱۳۶ اصلاح در روش تربیت
- ۱۳۷ رعایت منطق کودکان
- ۱۳۸ حسن نیت
- ۱۳۸ صبر و تحمل
- ۱۳۹ **ب:** نقش دوست در تربیت فرزندان
- ۱۴۰ اهمیت نقش دوست و معاشر
- ۱۴۰ صفات دوست شایسته
- ۱۴۱ برخورداری از علم و حکمت
- ۱۴۱ برخورداری از عقل سلیم
- ۱۴۱ داشتن زهد و تقوا
- ۱۴۲ نیکی و فضیلت
- ۱۴۳ راستی و وفا
- ۱۴۳ اخلاق والا
- ۱۴۳ صفات دوست ناشایست
- ۱۴۴ حماقت
- ۱۴۴ بخل
- ۱۴۴ گناهکاری

- دروغ ۱۴۵
- ج: نقش اطرافیان در تربیت فرزندان ۱۴۶
- منظور از اطرافیان کودک چه کسانی هستند ۱۴۶
- اهمیت رابطه فرزند با اطرافیان ۱۴۷
- اهمیت روابط فرزند با اعضای خانواده ۱۴۷
- اهمیت رابطه فرزند با بستگان و نزدیکان ۱۴۸
- اهمیت روابط فرزند با دیگران ۱۴۸
- علل ناکامی برخی والدین در تربیت فرزندان ۱۴۹
- عدم موضع گیری صحیح مادر پیرامون نقش خود در اجتماع ۱۴۹
- عدم مشارکت والدین در تربیت فرزندان ۱۵۰
- وجود الگوهای منفی در خانواده ها ۱۵۰
- آثار تربیت خانواده ۱۵۱
- تربیت غلط ۱۵۱
- مسأله کودکستان ۱۵۲
- زیان کودکستان ۱۵۳
- ارائه چند راهکار برای والدین در تربیت فرزند ۱۵۴
- ۱- ضرورت وقت گذاری والدین ۱۵۴
- ۲- پرورش صحیح ۱۵۵
- ۳- پرورش استعدادها ۱۵۶
- مهم ترین و شایع ترین پرسش های کودکان درباره خدا ۱۵۶
- ۴- پاسخ دینی به کودک ۱۵۹
- ۵- دقت به مسأله کوتاه بودن مدت توجه در آموزش ۱۵۹
- شیوه های جبران کم بودن مدت توجه برای تعلیم اسلامی ۱۵۹

بخش ششم: مبانی تربیت از دیدگاه بنیانگذار جمهوری اسلامی امام خمینی (ره)

- ۱۶۳ مبانی تربیت اسلامی از دیدگاه امام خمینی (ره)
- ۱۶۴ تربیت از دیدگاه امام خمینی (ره)
- ۱۶۵ بررسی موانع مورد نظر در راه تزکیه‌ی نفس از نگاه امام خمینی (ره)
- ۱۶۵ غفلت از گناه و کوچک شمردن آن
- ۱۶۵ حبّ دنیا
- ۱۶۵ حبّ نفس
- ۱۶۵ امید به سعه‌ی وقت
- ۱۶۵ مجادله
- ۱۶۶ لذت‌گرایی
- ۱۶۶ خود باختگی
- ۱۶۶ نسیان آخرت
- ۱۶۶ اصول تربیت از دیدگاه حضرت امام (ره)
- ۱۶۶ تکیه بر اصلاح خود
- ۱۶۷ تقدم تزکیه بر تعلیم
- ۱۶۷ تداوم تربیت

- ۱۶۷ اصل تکرار و تلقین
- ۱۶۷ جهت دار بودن تربیت
- ۱۶۸ ساحت‌های تربیت
- ۱۶۸ تربیت معنوی
- ۱۶۸ تربیت عقلانی
- ۱۶۹ روش‌های ویژه‌ی تربیتی از نظر امام راحل (ره)
- ۱۶۹ روش استبدادی
- ۱۶۹ روش آسان‌گیری
- ۱۶۹ اقتداری
- ۱۷۰ عوامل ضروری در تربیت انسان
- ۱۷۰ تفکر و اندیشه
- ۱۷۰ عزم و اراده
- ۱۷۰ مراقبه و محاسبه
- ۱۷۱ عبادت و نیایش
- ۱۷۱ ذکر و دعا

- ۱۷۲ تلاوت قرآن و تفکر در آن
- ۱۷۲ تعظیم شعائر مذهبی
- ۱۷۲ مبارزه عملی، یا جهاد با نفس
- ۱۷۳ ستایش و تشویق
- ۱۷۳ نقش زن در خانواده در تربیت فرزندان از دیدگاه امام خمینی (ره)
- ۱۷۶ نقش مادر در تربیت از دیدگاه امام خمینی (ره)
- ۱۷۷ مادر و تربیت در کودکی
- ۱۷۸ مادر و تربیت در نوجوانی
- ۱۷۹ لزوم تربیت فرزند از سنین کودکی
- ۱۸۰ توجه عاطفی بیشتر به دختر
- ۱۸۱ آموزش‌های دینی و تقویت مبانی اعتقادی کودک
- ۱۸۱ نتیجه‌گیری
- ۱۸۳ سخن پایانی
- ۱۸۷ فهرست منابع و مآخذ

تقدیم به منجی عالم بشریت حضرت مهدی (عج)

تقدیم به پیشگاه آن انقلابگر بزرگی که انتظار قیام شکوهمندش، خود قیامی است که باطل و باطل مدار آنرا با سفیر خشم منتظران به نابودی میکشاند.

آن امام بزرگواری که با ظهور پیروزمندش، رسالت ناتمام تمامی انبیاء و اولیاء را کامل خواهد فرمود؛ آن وجود هدایت یافته و هدایتگری که قلب عالم امکان است و فرزند «طه» و «یاسین».

و تقدیم به تمام آنان که با انتظار دولت کریمه او زنده اند و زندگی می کنند.

دعای پدر و مادر در حق فرزندان

اللَّهُمَّ وَمِنْ عَلَيَّ بِنَاءَ وُلْدِي وَبِإِصْلَاحِهِمْ لِي وَبِإِمْتَاعِي بِهِمْ.
إِلَهِي أُمَّدْ لِي فِي أَعْمَارِهِمْ وَزِدْ لِي فِي آجَالِهِمْ وَرَبِّ لِي صَغِيرَهُمْ وَقَوْلِي ضَعِيفَهُمْ وَأَصِحِّ
لِي أَبْدَانَهُمْ وَأَدْيَانَهُمْ وَأَخْلَاقَهُمْ وَعَافِهِمْ فِي أَنْفُسِهِمْ وَفِي جَوَارِحِهِمْ وَفِي كُلِّ مَا عُنَيْتُ بِهِ
مِنْ أَمْرِهِمْ وَأَدْرِرْ لِي وَعَلَى يَدِي أَرْزَاقَهُمْ وَأَجْعَلْهُمْ أِبْرَارًا اتَّقِيَاءَ بَصْرَاءَ سَامِعِينَ مُطِيعِينَ
لَكَ وَلاَؤِيَّاكَ مُحِبِّينَ مُنَاصِحِينَ وَلِجَمِيعِ أَعْدَائِكَ مُعَانِدِينَ وَمُبْغِضِينَ آمِينَ.
خدایا بر من منت گذار به باقی گذاشتن فرزندانم. و به شایسته ساختن ایشان برای من و
به بهره‌مند کردن من از ایشان.

خدایا عمرشان را برای من برکت بخش و مدت زندگانی‌شان را طولانی ساز، و
خردسالشان را برایم پرورش ده و ضعیفشان را نیرومند کن و بدن‌ها و دین‌ها و اخلاقشان
را به صحت بدار، ایشان را در جانها و اعضایشان و هر چیز از کارشان که مورد اهتمام
من است مشمول عافیت قرار ده و روزیهایشان را برای من و بدست من افزون ساز، و
ایشان را نیکوکار و پرهیزکار و روشن دل و حق‌نیوش و فرمانبردار خودت و
دوستدار و نصیحت‌گزار دوستانه، و معاند و کینه‌توز همه دشمنانت قرار ده. آمین.

(دعای ۲۵ صحیفه‌ی سجّادیه)

سخن آغازین

انقلاب صنعتی را به واقع می‌توان یکی از رخداد‌های مهم تاریخ بشر بحساب آورد از آن بابت که کمتر رویدادی را در جهان می‌توان ذکر کرد که تا بدین حد در ابعاد حیات انسان اثر گذارده باشد. از جمله موسسات و نهادهایی که در سایه این تحول بزرگ دگرگون گردید، مسأله خانواده و ارزش و قداست آن بود. اندیشه روشنفکر مآبانه بسیاری از پدیدآورندگان مکاتب و غفلت آنها و غرورشان از آن جهت که خود را دلسوزتر از خدا برای بشر دیده‌اند سبب ضایع شدن انسان و حیوانی شدن آنها گردید. موقعیت فطری و طبیعی انسانها نادیده گرفته شد و موجبات افزایش نابسامانیها از هر حیث فراهم گردید. امروزه اعتقاد بر این است که بیش از هر عصری ضروری است که درباره خانواده‌ها بحثها و ارشادهایی صورت گیرد. دنیای امروز بر اساس تحقیقات و بررسی‌های صاحب نظران به جایی رسیده است که نیکو درمی‌یابد که اگر خانواده سالم و استوار باشد بسیاری از مسائل مربوط به حیات اجتماعی سروسامان می‌یابد و اگر خانواده را که خشت بنای اولیه اجتماعی است از عوامل لغزش دور سازیم جامعه تا حدود زیادی سرو سامان پیدا خواهد کرد. و از طرفی بشریت امروز چشم به سوی اسلام دارد و می‌خواهد بیند اسلام برای نجات انسان از بدبختی‌ها و بیچارگی‌های موجود چه تزی را ارائه می‌دهد. ما دیدگاه اسلامی را در زمینه خانواده عرضه می‌کنیم بدان اطمینان که او ما را آفریده و به خیر و مصالح و به سعادت و شقاوت ما آگاه است. از اهم وظایف خانواده مسأله تربیت صحیح فرزندان می‌باشد. اسلام شیوه کاملی را برای تربیت ارائه نموده است که سرانجام آن، ساختن انسانی صالح است که در میدان‌های اجتماعی از دیگران پیشی گیرد و در راه تکامل خانه و اجتماع خویش گام بردارد. اما به راستی چرا برخی والدین در جامعه نسبت به مسأله تربیت فرزندان بی‌اهمیت هستند؟ چه اموری باعث می‌شود که تربیت معنوی و مذهبی فرزندان کمرنگ

شود؟ همه‌ی والدین تلاش می‌کنند که بچه‌های سالم و صالحی داشته باشند و تمام هم و غم آنها تربیت فرزندانشان می‌باشد. ولی زیاد می‌بینیم که بسیاری از والدین که در تعلیم و تربیت خودشان چیزی که جستجو می‌کردند، بدست نمی‌آورند، بلکه بچه‌های آنان چیزی دیگر از آب در می‌آید. اگر ما رفتارها و برخوردهای چنین والدینی را بررسی کنیم، مشاهده خواهیم کرد که برخوردها و رفتارهای نامناسب آنان باعث چنین رفتاری شده است. بسیاری از والدین هیچ‌گونه اطلاع صحیح از تربیت کودک ندارند و اطلاعات آنان همان چیزهای است که از پدر و مادرشان و اطرافیان یاد گرفته‌اند و با همان اطلاعات غلط و ناقص می‌خواهند کودکانی سالم و صالح تربیت کنند. بنابراین برای همگان لازم است حتی قبل از اینکه ازدواج کنند و صاحب فرزند می‌شوند، اطلاعاتی در رابطه با شرایط و اهداف ازدواج و تشکیل خانواده و روش‌های تعلیم و تربیت صحیح کودک کسب کنند، تا در آینده فرزندان سالم و صالح تحویل جامعه بدهند که مقداری از سنگینی جامعه را به دوش بگیرند، نه اینکه سنگینی بیشتر بر جامعه وارد کنند. فرزندان همچون گل‌هایی هستند که باید در تربیت و پرورش آنها دقت بسیار کرد. پدر و مادر با پرورش و تربیت و اصلاح فرزندان خود وظایف و مسئولیت‌هایی دارند لذا لازم است این نقش‌ها و مسئولیت‌ها به درستی تبیین شود و هر پدر و مادری با این مسئولیت‌ها آشنا شوند.

از اینرو مجموعه‌ای که پیش‌روی شماست مشتمل بر ۶ بخش است که تمام تلاش خود را نموده است که مسأله تربیت را با نگاهی ژرف و همه‌جانبه بنگرد و مهم اینکه، از دیدگاه مکتب اسلام، کلام وحی و ائمه اطهار، علم روانشناسی و دیدگاه بنیانگذار جمهوری اسلامی، که خود معلمی نمونه و وارسته بود کسب فیض کرده است. در انتها از کلیه عزیزانی که همواره به عنوان حامی در کنارم بوده‌اند، تقدیر و تشکر نموده، امید که با نقدهای سازنده خویش مرا در کامل شدن این اثر یاری نمائید.

bidi.fatemeh@gmail.com

فاطمه بیدی

تیرماه ۱۳۹۲

سخنی با متولیان تعلیم و تربیت

همانطور که می‌دانیم تعلیم و تربیت از یک سو جستجوی مداوم و پیگیر در مسائل محیطی و فرامحیطی را می‌طلبد و از سوی دیگر کنکاش صبورانه و متفکرانه در درون و بیرون خویش را. پدر و مادر اولین مسئولان تربیتی هستند که خداوند در درجه اول بنده خود را میهمان صلب پدر و رحم مادر می‌نماید یعنی دو فرشته‌ای که مأمور به تربیت و تکامل این هدیه الهی هستند. چیزی که مسلم است این است که خداوند فرزند را، در دو بعد روحی و جسمی به والدین امانت می‌دهد، والدین نیز باید در همان دو بعد او را رشد داده و ارتقاء بخشند و همگام با جسم او، روح او را نیز پرورش دهند و این وظیفه‌ای است که خداوند بر عهده پدر و مادر گذارده است. پدر و مادر قطعاً آنگاه که خود را موظف به مسلح شدن به تکنیک‌های علمی و تربیتی خواهد دانست، بهره‌گیری از این مزرعه عشق و تلاش و امید هر چه دلپذیرتر و شایسته‌تر می‌گردد. البته فرق است بین تعلیم و تربیت؛ تعلیم، آموزش و یاد دادن مطالبی به دیگری است، اما تربیت، سازندگی و پرورش شخصیت می‌باشد. با تربیت می‌توان افراد را به شکل دلخواه ساخت و در نتیجه می‌توان، اجتماعی را دگرگون کرد. البته تربیت باید با برنامه‌ای دقیق و حساب شده انجام گیرد تا موفقیت‌آمیز و نتیجه‌بخش باشد. در تربیت تنها پند و اندرز کافی نیست بلکه باید تمام شرایط هماهنگ با هم فراهم شود تا نتیجه‌ای مطلوب به بار آید. لذا در تربیت رعایت چند امر مهم ضرورت دارد:

بهترین زمان برای تربیت، دوران کودکی است، زیرا او در این زمان کاملاً شکل نگرفته و برای هر گونه تربیت آمادگی دارد و مسئولیت این امر حساس و مهم بر عهده شما پدران و مادران نهاده شده است، اما به دلیل اینکه تربیت کار سهل و ساده‌ای نیست بلکه فن بسیار ظریف و حساسی است که کاردانی، اطلاعات کافی، تجربه، بردباری و قاطعیت لازم دارد. متأسفانه اکثر پدران و مادران به این فن آشنا نیستند و از اینرو بیشتر کودکان با برنامه‌ای حساب شده و صحیح پرورش نمی‌یابند و خود بخود و به صورت خودرو بزرگ می‌شوند. و از طرفی نقش مربی را در این امر خطیر نباید از نظر دور داشت. مربی باید فرد مورد تربیت را بشناسد و از ویژگی‌ها و رموز آفرینش جسمانی و نفسانی او آگاه باشد؛ او باید هدفی داشته باشد، یعنی در نظر بگیرد که چگونه انسانی را می‌خواهد بسازد؛ مربی باید برنامه داشته باشد؛ یعنی بداند برای پرورش شخصیت فرد چه شرایطی ضروری است. او باید همه شرایط را فراهم سازد و بطور دقیق بکار بندد، که در چنین صورتی می‌توان در

انتظار نتیجه‌ای مطلوب بود. مسأله تربیت، در کشورهای به اصطلاح پیشرفته و غرب اهمیت بسزایی دارد و تحقیقات فراوان، کتابهای سودمند و متخصصان زیادی درباره تربیت وجود دارد، اما در کشور ما تا این زمان چندان توجهی به این مسأله حیاتی نشده و تعداد کمی متخصص و کتاب در این حوزه داریم. البته کتب بسیاری از زبان اصلی به زبان فارسی ترجمه شده و در اختیار همگان می‌باشد، اما دو اشکال اساسی بر آنان وارد است: اول اینکه آنها به انسان، فقط از دیدگاه جسمانی و زندگی دنیوی می‌نگرند و از سعادت و شقاوت نفسانی و زندگی اخروی او غفلت یا اعراض کرده‌اند. هدف غرب از تربیت، چیزی جز این نیست که نیروی جسمانی و قوای حیوانی و اعصاب و مغز کودک را سالم پرورش دهد تا وقتی بزرگ شد، بتواند براحتی زندگی کند و از تمتعات مادی و لذایذ حیوانی برخوردار گردد و اگر گاهی از اخلاق بحث شده، اخلاقی است که در خدمت زندگی دنیوی و جلب منافع مادی است. بطور کلی از کمالات و یا نواقص انسانی و عوامل سعادت یا شقاوت اخروی و زندگی اخروی و معنوی بحثی در میان نیست. دوم اینکه مبانی و پایه‌های مسائل تربیتی غرب رنگ دینی ندارد، لذا اینگونه کتابها نمی‌توانند برای مسلمانان که به انسان از دو بعد جسم و روح و زندگی دنیوی و اخروی می‌نگرند، مفید و کامل باشد. امید است با مطالعه این کتاب که به موضوع تربیت از دو منظر علم و دین پرداخته است، بتوانیم نقش کوچکی را در تجهیز شما والدین دلسوز و مربیان گرامی به تربیت دینی و علمی ایفا نمایم.